

דברים

וטעם הדבר מבואר בדברי רש"י עצמו, שמקדים השאלה, "וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ס' רבוא" – אף שאין דרכו בפי' רושו לפרט את הקושי שאותו בא ליישב, אלא כותב הפירוש עצמו באופן שה-שאלה בטלה מאל"י – כי כאן מוכרח, שאי אפשר לפרש, "והנכם היום" בפש-טות (שהרי באותו יום לא היו ככוכבי השמים), ונמצא שפשוטו של מקרא זה

א. "ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב", ובפרש"י מעתיק התיבות, "והנכם היום ככוכבי השמים" ומפרש: "וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ס' רבוא, מהו והנכם היום, הנכם משולים כיום, קיימים לעולם: כחמה וכלבנה וככוכ-בים"³ [היינו, שפירוש, "והנכם היום" הוא, כאילו: אמר הנכם כיום].

והנה ע"ד פי' זה בתיבת, "היום" ("משולים כיום קיימים לעולם") מצינו בפרש"י לקמן עה"פ, "אתם נצבים היום"⁵ – "הרי אתם קיימים לפניו היום, כיום הזה שהוא קיים כיו", אלא ששם מקדים רש"י שהוא, "מדרש אגדה", ואילו כאן סתם רש"י היינו שלרש"י זהו פשוטו של מקרא.

(8) לכאורה צ"ע, שהרי מפורש בפ' עקב י, כב), "כשבעים נפש גו' ונחה שמך ה"א ככוכבי השמים לרוב", וגם אז, "לא היו אלא (מעט יותר מ)ס' רבוא" (כמפורש במגילת דפ' פינחס), ועכ"ל שגם הריבוי דס' רבוא אנשים מכ' עד כן ס' (שלא נכללו בזה רובם הגדול של האנשים, ונשים וטף), מספיק לתאר בלשון, "ככוכבי השמים לרוב" (וראה גם באר יצחק על פרש"י כאן. צידה לדרך ס"פ ואתחנן. וראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 17 ואילך (ובהערה 46 שם)). ובפרט שבפסוק שלאח"ז ממשיך, "יוסף גו' אלף פעמים גו'", ומוכת שאין הכוונה בככוכבי השמים לרוב" לריבוי אין מספר.

ויש לומר (בדוחק עכ"פ), שדיוקו של רש"י כאן הוא חיבת, "היום" (דלכאורה מיותרת היא), שמשמעה, שריבוי זה ד"ככוכבי השמים לרוב" נתחדש רק אז (כיום ההוא), בעת שאמר להם, "לא אוכל לבדי שאת אתכם" (מחרת יוה"כ"פ בשנה השנית לצאתם ממצרים – רש"י יתרו יח, יג. וראה צידה לדרך ואתחנן שם). וזוהי כוונת רש"י, "וכי ככוכבי השמים היו באותו היום והלא לא היו אלא ס' רבוא", שלא נתחדש אצלם לגבי הריבוי בעת יצי"מ (שגם אז היו ס' רבוא) [משא"כ לגבי "שבעים נפש" כבפ' עקב שם].

ועכ"ל ד"הו והנכם היום – הנכם משולים כיום". וראה לקמן הערה 28.

- (1) פרשתנו א, י.
- (2) ראה גם רש"י לך טו, י. וראה רש"י פינחס כט, יח.
- (3) ופירוש סיום הכתוב, "לרוב" – ראה לקמן סעיף ג.
- (4) רא"ם כאן (ובבאר בשדה על פרש"י, ד"כ"ף ככוכבי משמש גם לתיבה שלפניו). וראה אמרי שפר כאן: "לפי זה יהי' מלת היום חסר כ"ף ומלת כוכבי חסר ו"ו וכאלו אמר והנכם כהיום וככוכבי השמים".
- (5) בפי' הב' (בפרש"י שם כט, יב).
- (6) בדפוסים הנפוצים (וכן בדפוס א' דפרש"י) תיבת, "היום" הוא ד"ה חדש. אבל לכאורה ה' יותר נ"ל שהוא המשך לדיבור הקודם (וכ"ה בדפוס שני וכמה כת"י רש"י שתח"י. ובכמה כת"י אין תיבת, "היום" – "קיימים לפניו כיום הזה כיו").
- (7) ראה נתחומא ר"פ נצבים.

מכריח לפרש תיבת „היום” – „משולים כיום”.

ב. ויש לעיין בטעם שרש"י בפרשנו מסיים „כחמה וכלבנה וכוכבים” אף שבכתוב נזכרו רק כוכבים.

במפרשים ביארו ד„כחמה וכלבנה” הוא הפירוש ד„כיום” כי „סיבת היום הם חמה ולבנה”¹⁰, דיום שלם הוא כש-לילו עמו, כמ”ש „ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד” (וכפרט ע”פ פרש”י בפ’ בראשית עה”פ¹¹ „ויהי מאורות גו”) ולימים – שמוש החמה חצי יום ושמוש הלבנה חציו (הרי יום שלם”).

ואינו מובן שהרי רש”י מפרש בקודשיתו ש„היום” דמקרא זה פירושו „אותו היום”¹², ומה זה שייך ל„סיבת היום”?

כן צ”ע: מקורו של פרש”י הוא מספרי כאן, ולשון הספרי הוא „אתם קיימים כיום”, ורש”י משנה מלשון הספרי ומפרש „משולים (לא „קיימים”) כיום קיימים לעולם כחמה וכלבנה”¹³.

(9) אמרי שפר. באר מים חיים (לאחי ה”מהר”ל). צידה לדרך. שפ”ח. ועוד.

(10) ל’ הצידה לדרך, ועוד.

(11) בראשית א. ה.

(12) שם, יד. הובא באמרי שפר כאן.

(12*) ובתירוצו מוסיף רק ד„משולים כיום”.

(13) בהמשך הענין מובא בספרי שם „פניהם של צדיקים דומים לעתיד לבא לתמה ללבנה . . . לכוכבים כו”, אבל בפשטות אין כוונת הספרי שזה נלמד מתיבת „היום” כאן, והרי מביא שם עוד כמה ענינים – רקיע, ברקים, שושנים ומגורת ביהמ”ק. וכדמוכח מזה שמביא ראי’ שדומים ללבנה ולחמה מהכתוב (שה”ש ו, י’) „יפה כלבנה כרה כחמה” – דלא ככוכבים, שלא הביא ראי’ לזה, כי מפורש הוא בכתוב דידן עצמו, „כוכבי השמים”.

(*) משא”כ להגהת הגר”א בספרי שם.

בפשטות יש לומר, שפירוש רש”י הוא בהתאם ללשון הכתוב „והנכם היום ככוכבי השמים”, שלפי פרש”י פירוש הכתוב הוא כאילו נאמר „והנכם כיום וכוכבי השמים” (כלשון רש”י „משולים כיום” . . . כחמה (בחלק היום שביום) וכ-לבנה וכוכבים (בחלק הערב שביום))¹⁴, ומצירוף שני הענינים („יום” ו„כוכבים”) מובן¹⁵, שהכוונה בהמשלת בני”ל „יום” היא למאורות המושלים בכל חלקי היום (כמו החמה הלבנה והכוכבים, שמאירים את הארץ).

וצריך ביאור: מהו טעם השינוי, שבפ’ נצבים מספיקה ההשוואה ל„יום”, וכאן מוסיף הכתוב „כוכבי השמים”¹⁶? הלא לענין „קיימים לעולם” מספיק להמשיל בני”ל „יום”, „כיום הזה שהוא קיים”.

ג. עוד יש לדייק ברש”י כאן:

נת’ כמ”פ שלשוננו של רש”י היא בדיוק לא רק בגוף פירושו, אלא גם בתיבות שמעתיק בהדיבור-המתחיל. וב-נדר”ד יש דיוק בולט – שהעתיק מה-כתוב רק התיבות „והנכם היום ככוכבי השמים”, והשמיט התיבה האחרונה „ל-”

(14) ראה אמרי שפר שבהערה 4.

(15) נחלת יעקב כאן, דבכתוב יש „תרי מילי”, „חדא שהם משולים כיום” . . . ועוד דבר אחד שיבא זמן שיהיו ככוכבי השמים לרוב” (וראה ר”ם שהובא לקמן סעיף ג.) ומשמע שמפרש שהמשל ל„כוכבי השמים” אינו לענין שקיימין לעולם אלא רק לענין הריבוי.

וצ”ע, שהרי זהו היפך פשטות לשון רש”י „כחמה וכלבנה וכוכבים”, דמשמע שכולם ענין אחד. ובפרט שרש”י משמיט בהד”ה תיבת „לרוב”, כדלקמן שם.

(16) ראה גם בצידה לדרך כאן. ומתרג’ ע”פ

מדרש (הובא לקמן סעיף ח), ולא ע”פ פשט.

ד. ויש לומר הביאור בכל זה:

כוונת רש"י בפירושו היא (לא רק לבאר התיבות שהעתיק בפירושו, אלא) לבאר ולישב את תוכן כללות הכתובים הללו:

בפסוק הקודם²¹, "לא אוכל לבדי שאת אתכם", פרש"י: "אפשר שלא הי' משה יכול לדון את ישראל, אדם שהוציאם ממצרים כו"²², אלא כך אמר להם, הי' אלקיכם הרבה אתכם, הגדיל והרים אתכם על דייניכם, נטל את העונש מכם ונתנו על הדיינים. אם חייבתי ממון שלא כדין נפשות אני נתבע שנאמר²³ וקבע את קובעיהם נפש" – שזמה מובן, שלפרש"י, אין הריבוי במספר של בני גורם לקושי לשפוט אותם, אלא הקושי הוא מפני ש"הגדיל והרים אתכם על דייניכם" ["הרבה" – גדולה וחשיבות]:

ולפ"ז צריך לומר, שגם המשך הי' כתוב, "והנכם היום ככוכבי השמים לרוב", בא לתאר גדולתם וחשיבותם של ישראל.

אבל לאידך, בפסוק שלאח"כ²⁴ מפורש "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים וגו'", שלשון זו א"א לפרשה (כמו "הרבה אתכם") מלשון גדולה וחשיבות, אלא הוא ענין של ריבוי בכמות. ועכ"ל שאף שעיקר טענת משה "לא אוכל לבדי שאת אתכם" מבוססת על גדולתם וחשיבותם של ישראל, מ"מ נוגע כאן גם ענין הריבוי בכמות.

רוב"י, ולא עוד, אלא שאפילו לא רמזה ב"וגו".

ויש לומר, שזהו יסודו של הרא"ם, שכ' שלפי פרש"י, הפירוש של "לרוב" הוא – "שיבא זמן שתהיו כמותם" [ככוכבי השמים] גם לרוב, אבל עכשיו אתם קיימים כיום דהיינו כחמה וכלבנה וככוכבי השמים, אבל לא לרוב".

וצ"ע (קצת עכ"פ) – למה נדחק הרא"ם לפרש ד"לרוב" כאן היינו ריבוי בכמות, ובמילא הוכרח לומר שהכוונה "שיבא זמן שתהיו. . . לרוב" – ולא פי' ד"לרוב" כאן הוא מלשון גדולה וחשיבות²⁵, כדמצינו בכמה קראיי, וכמו שד" פרש"י²⁶ התחלת כתוב דידן, "ה' אלקיכם הרבה אתכם" – "הגדיל והרים אתכם" (כדלקמן סעיף ד)?

והרא"ם הכריח כן מדיוק רש"י, שלא העתיק תיבת "לרוב" בהד"ה, שזמה מובן, שרש"י ס"ל ש"לרוב" הי"ע בפ"ע.

אבל צ"ע: (א) פי' הרא"ם ש"לרוב" היינו "שיבא זמן" שיהי' כן, לכאורה קשה להולמו בפשוטם של כתובים. (ב) ועיקר: מה הכריח את רש"י להפריד תיבת "לרוב" מ"והנכם היום ככוכבי השמים"?

(17) בדפוס שני וכמה כת"י רש"י שתח"י הועתק גם "לרוב" בהד"ה. אבל בדפוס ראשון דפרש"י ודפוס רש"י הנפוצים ליתא. וכנראה כן היתה גירסת הרא"ם, כדלקמן בפנים.

(18) וכן פירשו ברש"י כאן בקיצור מזרחי, משכיל לדוד. ועוד (ובכאור בשדה על פרש"י: לרוב ר"ל לחזק ולקיום מלשון "ישעי" ג, ה) ירהבו הנער בזוק.

(19) כמו תולדות בה, כג. ובכ"מ.

(20) בפסוק שלפנ"ז (א, ט), כהובא במשכיל

לדוד כאן.

(21) א, ט.

(22) כבר האריכו במפרשי רש"י בפירוש הי'

דבר. ואכ"מ.

(23) משלי כב, כג.

(24) א, יא.

שיש ריבוי במספר „אנשים חשובים” (ו) עוד עתידים להרבות כמה פעמים ככה – „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם ג'” – עד כמה קשה „לשאת אותם”.

[ועפ"ז אתי תיבת „לרוב” כפשוטו, ד' קאי בזמנו של משה שהיו אז „לרוב”, ומ"מ לא קשה „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום”, כי תיבת „לרוב” אינה המשך ל„כוכבי השמים” כנ"ל, ובני היו אז „לרוב”, אבל לא „ככוכבי השמים”²⁸].

ה. ע"פ הנ"ל, שהכוונה בהמשלת בני „ליום” בכתוב זה היא לבאר ולחזק את הטענה שקשה לו לדון את ישראל („לא אוכל לבדי שאת אתכם”) – מצד זה שהם „קיימים לעולם” – יובן ג"כ הטעם שהכתוב כאן מוסיף גם „ככוכבי השמים” (דלא כנפ' נצבים שישראל נמשלו רק ל„יום”), ובהקדים:

עיקר הענין ד„קיימים לעולם” ע"פ פשוטו של מקראי, קאי על כללות עם

וזהו שמתווד רש"י ומחלק את הכתוב לשנים:

עיקר הכתוב – „והנכם היום ככוכבי השמים” – הוא המשך ל„ה' אלקיכם הרבה אתכם – הגדיל והרים אתכם”²⁵, ופירושו „הנכם משולים כיום, קיימים לעולם כחמה וכלבנה וככוכבים”, שזה מורה על גודל חשיבותם של ישראל, ומגדיל עוד יותר את הקושי לדון אותם, כי כאשר הדין מחייב איש ישראל שלא כדין אין זו רק פגיעה עראית, אלא פגיעה במי שקיים לעולם (וכדלקמן סעיף ה),

ורק כדי להכריח עוד יותר ש„והנכם היום” פירושו „משולים כיום”, מקדים רש"י עוד שאלה²⁶ – „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום כו'”, שממנה הכרח גמור שפירוש „והנכם היום ככוכבי השמים” הוא „והנכם משולים כיום כו'”, כנ"ל סעיף א:]

וסיום הכתוב – תיבת „לרוב” – הוא הקדמה לפסוק הבא, המדבר אודות ריבוי במספר בני „ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ג'”.

ושיעור הכתוב כך הוא: „לא אוכל לבדי שאת אתכם” מחמת גודל חשיבותם של ישראל: „ה' הרבה אתכם” – „הגדיל והרים אתכם כו'”, „והנכם . . קיימים לעולם כחמה וכלבנה וככוכבים” – שהקושי לדון אותם הוא גם אם היו רק מתי מספר, וכ"ש וק"ו שהנכם „לרוב”,

(25) ראה גם נחלת יעקב כאן.

(26) ואף שאינו רגיל ברש"י אבל בכ"ז בכמה מקומות מפרט רש"י השאלה בפירושו. ולהעיר שאין זו השאלה העיקרית שאותה בא רש"י ליישב, אלא שע"י ישוב שאלה זו מתורצת גם השאלה העיקרית שבכתוב.

(27) ובפרט ע"פ פרש"י שם, „זו משלי היא [שיש בה קצבה] אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם”. וראה בארוכה לקו"ש שנסמן בהערה 8.
(28) אלא שע"פ הנ"ל (הערה 8) – שגם מספר ס' רבוא כו' אפשר לומר עליו „ככוכבי השמים לרוב”, אלא שריבוי זה לא נמחדש „היום” – בלאה"כ לא קשה, כי אפשר לחלק הכתוב לשנים (כפ' הנחלת יעקב הנ"ל הערה 15): א) „והנכם היום” – „משולים כיום קיימים לעולם”, ב) „וככוכבי השמים לרוב” (ונמילא ל"ק „וכי ככוכבי השמים היו באותו היום”).

והטעם שרש"י פי' ש„ככוכבי השמים” הוא המשך ל„והנכם היום” („כחמה וכלבנה וככוכבים”) מובן מהמבואר לקמן סעיף ה.

(29) משא"כ בספרי כאן, שמפרש שקאי על גן עדן (כהמשך ל' הספרי „ז' כחות של צדיקים בג'ע כו'” – ראה פי' רבינו הלל שם). ולרשב"י

שייכותו של כל יחיד ויחיד להנצחיות של כלל ישראל (שלכן, זה שישאל, "קיימים לעולם" מוסיף חומר והירות במשפטם של ישראל).

והביאור בזה:

המשל דשמש ירח וכוכבים הוא מקרא מלא בחומש לפני זה — בחלום יוסף: "והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים משתחוים לי", והנמשל — "אני ואמך ואחייך"³⁴, כלומר: השמש הוא משל על אב, ירח — אם, וכוכבים — בנים.

וזהו מ"ש רש"י כאן, שישאל, "קיימים לעולם כחמה וכלבנה וכוכבים", ש- זהו משל על המשך הדורות של עם ישראל, שאין לו הפסק, "קיימים לעולם". ובוה גופא מודגשת חשיבות הפרט בנצחיותו של עם ישראל, שכא"א הוא טבעת אחת מהשלשלת הנצחית של עם ישראל ("חמה לבנה וכוכבים"), ולכן הפגיעה ביחיד אינה רק פגיעה בו (באיש פרטי, והיא פגיעה זמנית), אלא ככל המשך הדורות³⁵, "לעולם".

[ומטעם זה נאמר בכתוב, "היום" ואינו מפרט, "שמש וירח וכוכבים" — כי אין הדיוק כאן על כא"א מהמאורות בפ"ע, אלא על הצירוף של כולם, כאב ואם ובנים ובנות, שכולם יחד הם המשך הדורות].

ז. ויש לבאר דיוק ל' רש"י ש"היום" כאן פירושו "כחמה וכלבנה וכוכבים" גם ע"פ פנימיות הענינים:

ישראל, שעם ישראל קיים לעולם³⁶. [היינו כל זמן קיום העולם, כלשון רש"י³⁷ שהם קיימים לעולם" בנוגע לשמים וארץ] — משא"כ בנוגע לכא"א מישראל בפרט, שאינו קיים לעולם בחיים גשמיים בעוה"ז (ורק לעולם הבא אפשר לומר כן³⁸).

ועפ"ז, חשיבותם של ישראל ש"קיימים לעולם" אינו ענין, לכאורה, להקושי לדון את ישראל בזמן משה, שהרי לכאורה, משפט של אדם פרטי אינו שייך ואינו פוגע בקיום כללות עם ישראל.

ולכן מוסיף הכתוב, "כוכבי השמים": המשלת ישראל לכוכבי השמים כבר הובאה בפרש"י לעיל (בר"פ שמות) — "להודיע חבתן שנמשלו לכוכבים שמוציאן ומכניסן במספר ובשמותם", ונמצא, שהמשל לכוכבי השמים מדגיש חשיבות הפרט, דעל אף הריבוי העצום של כוכבי השמים, מ"מ יש התייחסות לכא"א מהם בפרטיות, "במספר ובשמותם". וכן הוא בענינו, שהמשלת ישראל ל"כוכבי השמים" מדגישה גודל חשיבותו של כא"א מישראל בפרט, וזהו גודל האזרה הדייני ישראל עד כמה צריכים הם להזהר במשפטו של כא"א מישראל.

ו. עפ"ז יש לבאר גם הדיוק בפרש"י, שהמשיל את ישראל לחמה ולבנה (ולא סתם ל"יום" ככפ" נצבים) — כי בזה נרמזת

שם ("פניהם של צדיקים דומים לעת"ל כו") קאי על עוה"ב.

30) ראה גם גזלת יעקב כאן: כדאמרין (ב"ב קטו, ריש ע"ב) גמירי דלא כלה שבטא.

31) ס"פ נצבים (ל, יט). ר"פ האוינו. — ומתורצת עפ"ז הסתירה מפרש"י תשא (לב, יג) לא. . בדבר שהוא כלה. . בשמים. . בארץ.

32) ראה רש"י אחרי ית, ה.

33) וישב לו, ט.

34) שם, י.

35) ע"ד פרש"י בראשית (ד, ז) "זמו ודם

זרעיותי". וראה פנים יפות כאן.

ירח"י⁴¹ נדלכאורה תמורה, כיון שמאירים
 "כשמש", מה מוסיף זה שמאירים גם
 כ"ירח" ש, היא (רק) מקבלת האור מן
 השמש"י? — ד, בזה (אור הירח) יש לה
 יותר תענוג, כי השמש אין לה תענוג כי
 תענוג תמידי אינו תענוג, אבל הירח יש
 לה תענוג בהגיע לה אור".

וזהו שהיום כלול מחמה ולבנה —
 לפי שבו מתחברות שתי המעלות, תמי-
 דיות החמה והתחדשות הלבנה, גם יחד.

ח. עפ"י יש לבאר גם בפנימיות
 הענינים טעם ההוספה, "כחמה וכלבנה)
 וכוכבים" — דיש לומר, שהכח לחבר
 שני הענינים דחמה ולבנה, בא מ"כוכ-
 בים" שלמעלה משניהם⁴².

והביאור בנפש האדם: "כוכב" מרמז
 על אור (הנעלם) של (פנימיות) הנשמה
 [כמו כוכבים בפשטות, שהם נראים לעין
 רחוקים ביותר מן הארץ, ועד שרוב
 הכוכבים אינם נראים לעין⁴³]. ועד
 לדרגת יחידה שבנפשי, עצם הנשמה:

סע"ד. הובא ונת' באוה"ת ואתחנן ע' קט (וראה
 שם ע' קי, דכל יום יהיו בעיניך כחדשים (ענין
 ההתחדשות) שייך לירח. ע"ש). ועוד.

(41) תפלת "נשמת".

(42) במעלת כוכבים על שמש וירח ע"ד
 החסידות — ראה ס' הליקוטים (דא"ח) דהצ"ע ע'
 כוכבים (ס"ב), ס' הערכים-חב"ד ע' אור הכוכבים
 (ס"א) וט"ו.

(43) ראה רד"ק ישעי' (מ, כו). לקי"ת ראה כו,
 סע"ב. וראה דיוק לשון הרמב"ם (הל' יסוה"ת פ"ג
 ה"ח) "כוכבים הנראים" (ובפירוש שם). וברש"י
 פסחים (צד, א ד"ה תחת כוכב) "וכמה כוכבים יש
 ברקיע לאין מספר". ועוד. ואכ"מ.

(44) כמובן ממחז"ל ש, דרך כוכב מיעקב
 (בלק כד, יז) קאי על משיח (תרגום ועוד שם) —
 והרי משיח הוא בחי' יחידה (הכללית). כמבואר
 בכתבי האריז"ל (ל"ת בראשית עה"פ ויתהלך

עה"פ⁴⁴, "אשר אנכי מצוך היום" אמרו
 רז"ל⁴⁵ (והובא בפרש"י על התורה) "יהיו
 בעיניך . . כחדשה", בכל יום יהיו בעיניך
 חדשים⁴⁶, שענין זה מורה על שתי
 תנועות הפכיות⁴⁷:

זה שהאדם מרגיש תמיד — בכל יום
 ויום — שדברי תורה הם כחדשים, מורה
 על ענין התמידיות שבעבודתו, שלמעלה
 משינויים: וביחד עם זה, התמידיות
 והנצחיות שבעבודתו אינה רק בכך
 שהוא עובד את ה' תמיד, אלא שתמיד
 נרגש אצלו שד"ת הם כחדשים — שזוהי
 תנועה מנוגדת לענין התמידיות, כי ע"פ
 טבע, ענין ישן, ובפרט ענין תמידי, א"א
 להרגיש בו ענין של התחדשות.

ונמצא, שתיבת "היום" מורה על
 חיבור שני הפכים — ענין התמידיות
 והנצחיות ("קיים לעולם"), וענין ההת-
 חדשות.

והם הענינים ד, חמה ולבנה וכוכבים
 (שכולם יחד נהי' "יום שלם"):

מעלת ה"חמה" (שמש) היא, שאור
 השמש אין בו שינויים, דלא כאור הלבנה
 שתמיד הוא כמצב של שינויים (בחצי
 הראשון של החודש הולך וגדל, ובחצי
 השני — הולך ומתמעט):

ולאידך יש מעלה באור הלבנה, שדו-
 קא בגלל השינויים שבו, יש בו המעלה
 שבענין ההתחדשות, וכתורת הרב המ-
 גיד⁴⁸ על "ועינינו מאירות כשמש וכ-

(36) ואתחנן ו, ו.

(37) ספרי שם.

(38) ל' רש"י תבוא כו, טז. וראה גם רש"י

יתרו יט, א. עקב יא, יג.

(39) בהבא לקמן ראה גם סה"מ — מלוקט ח"ג

ע' רלד.

(40) אור תורה שלו ד"ה ועינינו מאירות (פד),

וזהו גם הטעם שבפשטות משמעות לשון הכתוב נמשלו ישראל לכוכבי השמים – כי זהו העיקר, וענין זה יאיר בגי' לוי אצל כאו"א מישראל לעת"ל, וכ' מרז"ל⁴⁵ שישאל נמשלו לכוכבים דוקא, כי „חמה ולבנה יש להם בושה לעתיד לבא . . דכתיב"י וחפרה הלבנה ובושה החמה וגו' אבל הכוכבים אין להם בושה לעולם . . שכן כתיב"ס וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ה' אלקיכם ואין עוד וגו'".⁵¹

(משיח ש"פ דברים תש"ל)

„חדשים" (בלי כ"ף הדמיון). וראה ספר המאמרים – מלוקט ח"א ע' קגב ובהערה 15 שם.

(48) דב"ר עה"פ כאן (פ"א, יד).

(49) ישע"י כד, כג.

(50) יואל ב, כז.

(51) „וסיפ' דקרא ולא יבושו עמי לעולם"

(מת"כ שם).

ומצד גודל ההתקשרות של עצם הנשמה בקוב"ה, „יחידה לייחד" ⁴⁵, נע' שה החיבור דשני ההפכים" (המרומזים בחמה ולבנה), שעבודתו היא בתמידות בלי שינויים, וכיחד עם זה – הרי היא מתוך שמחה רבה ועצומה וחביבות יתירה, באופן של התחדשות, „בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים", ועד – חדשים ממשי⁴⁷.

חנוך. רמ"ז לזח"ג (רס, ב) – הובא בסה"מ תרצ"ט ע' 207. (ועוד).

וידוע מ"ש בס' מאור עינים (ס"פ פינחס) בשם הבעש"ט, שבכל א' יש ניצוץ משיח. ונת' במ"א (לקו"ש ח"ב ע' 599, ועוד) שזהו הטעם שברור שלמי (מע"ש פ"ד ה"ו) מפרש „דרך כוכב מיעקב" על כאו"א מישראל, כי קאי על ניצוץ משיח שבו.

(45) נוסח הושענות ליום ג'.

(46) ראה סה"מ מלוקט שם (ע' רלג), בענין יחוד סובב וממלא ע"י כח העצמות שלמעלה משניהם.

(47) כל' רש"י (במקומות שנשמנו בהערה 38)

שבת חזון

רים תחנון ולא סליחות בת"ב ואין נופלין על פניהם משום דאקרי מועד". ויתירה מזו איתא בירושלמי שביום שחרב הבית (ת"ב) "יליד מלכא משיחא"⁹. ובפרט ע"פ הידוע¹⁰ שביום הולדתו של אדם מזלו גובר, דלפי זה נמצא, שביום ת"ב מתגבר מזלו של משיח צדקוני, והוא יום מסוגל לענין של ישועה וגאולה¹¹. וענין זה נוגע להלכה למעשה, וכמ"ש הרח"ו¹² בשם האריז"ל שזהו מהטעמים שאומרים "פסור קי נחמה" "ביום ט"ב במנחה . . כי אז במנחת ט"ב נולד המשיח הנקרא מנחם"¹³, וי"ל שזהו הטעם הפנימי שנק' ת"ב בשם "מועד".

ועפ"י יש לומר, דכאשר הצום דת"ב

א. בביאור הפנימי של השם "שבת חזון" (שבפשוטו הוא ע"ש ההפטרות), ידוע מה שהביא¹⁴ הרה"ח הנודע ר' הלל מפאריטש¹⁵ "בשם הרב מבארדיטשוב נבג"ם", ד"שבת חזון" הוא מלשון מחזה, "שמראין לכאורא מישראל" המקדש דל-עתיד מרחוק" (וכדלקמן ס"ב).

ויש לומר, שכאשר שבת חזון חל ביום הת"ב בעצמו (כקביעות שנה זו), הרי ענין זה דשבת חזון – ראיית בית המקדש דלעתיד – הוא ביתר שאת ויתר עז.

דהנה ידוע¹⁶ שמטרת ענין הצומות (ובמילא – כוונתם הפנימית גם עתה) היא שיהפכו לימים טובים, בלשון הרמב"ם¹⁷ "שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה". וענין זה הוא בהדרגה יתירה בתענית דת"ב, ד"איז אומ"

(9) ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א, נא.

(10) בכמדרב"ר (פי"ג, ה בסופו): אף היא אינה צרה אלא שמחה שבו ביום נולד מנחם כו' (וראה מ"כ שם).

(11) ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח ובקה"ע ופני משה שם.

(12) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי בדברים ח"א ע' קב שבכל ט"ב נולד משיח. וראה בארוכה יפה ענף (השלם) לאיכ"ר שם.

(13) להעיר מפסיקתא רבתי פ' על גהרות בבל (בסופו), אין שמחה בא אלא בתשעה באב.

(14) שער הכוונות ענין ט"ב בסופו, הובא בברכ"י אורח סתקנ"ט אות ז.

(15) כ"ה בשער הכוונות שם וברכ"י שם, ומס' י"ם, כנזכר במדרש איכה רבתי" (וכ"ה בירושלמי ברכות שם). ובפע"ח (שכ"ג – כוונת ט"ב ובין המצרים בסופו) בהגהת צמח מביא מהרח"ו הטעם למה שאומרים ברכת הלכנה במוצאי ת"ב, כי בט' באב נולד משיח. וכ"ה במשנת חסידים (סוף מס' תמוז ואב) "מפני שבתשעה באב נולד מנחם לפיכך כו".

(1) שאומרים בשבת שלפני ת"ב – תוס' מגילה לא, ב ד"ה ר"ח (בתחלתו). טושר"ע אורח סתק"ח ס"ח. הגמ"י לרמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ד.
(2) נעתק באוה"ת לני"ך ח"ב ע' א'צז – בשוה"ג – על רשימת הצי"צ שם, ומחזון ותחזינה עינינו.
(3) להעיר, שיום ההילולא שלו הוא י"א מנ"א (תרכ"ד) – ראה ראשי פרקים מתולדותיו בהקדמה לספרו פלח הרמון בראשית ושמות (הוצאת קה"ת).
(4) כ"ה בגוף כתי' דהר"רה (בוכ 1228 – צ, א), ובהנעתק באוה"ת שם ליתא תיבה זו.
(5) ראה בארוכה לקושי חט"ו ע' 412 ואילך.
(6) סוף הל' תעניות.
(7) כ"ה בדפוס רומי רמ ועוד (ראה רמב"ם הוצאת פרענקל). ולכאורה כצ"ל (כל' רבים, ככל ההמשך שם), ולא "יום טוב" כבדפוסים הנפוצים.
(8) שו"ע אורח סתקנ"ט ס"ד. וש"נ.

(*) שנת הדפסת השיחה (תנש"א), וכן דשנת תשמ"ח. המו"ל.